

Plukovní tradice a její pěstování.

Úvod do studia předmětu.

Člověk jako tvor společenský sám se vřaďuje nebo je zařadován vždy do určitého kolektivu, do některého sociálního rámce. Nemůže a není do té míry soběstačný, aby žil osamoceně, aby si veškeré své potřeby obstarával sám, a naopak, aby rovněž stačil výtěžky, výrobky své práce spotřebovat sám anebo se svými nejbližšími. Mimo to již moderní život sám, zasahující a pronikající svými mocnými závanými i do nejdostupnějších částí a krajů země, učinil i jedince nejmenších nároků a potřeb žádostivějším určitého stupně pohodlí, komplikuje tím nebo méně nejen běh života, ale i stupňuje snahy o zisk co největší. Není ovšem třeba toužit ihned po starých, zlatých časech, kdy byl denní život jednodušší, kdy byl i každý člověk skromnější a kdy byl — nezapomeňme dodat — ovšem s rámcem jeho potřeb i okruh jeho zájmů užší a sevřenější. Člověk, dívající se po 51 měsíců — a někteří ještě déle — denně do šklebící se masky smrti, stále tanoucí před ním, naučil se vážit si nejvyššího dobra, života, osvobodil se po návratu do dní míru ze zajetí svých drobných, utkvělých představ vlastní malosti a nedokonalosti, snažil se a snaží využít všech zdrojů darů života. Bere a dává. Ovšem nelze z těchto běžných úkazů odpozorovaných kolem sebe dedukovat dalekosáhlé závěry o idealistickém založení dřívějších, předválečných lidí a o hrubě materialistických sklonech mužů a žen přítomnosti. Jsou stejně spjati sterými pouty se svým prostředím a okolím, jako byli ti před nimi; jediné, co si patrně více uvědomují, jsou jejich vztahy k vyšším společenským celkům, poměr a závazky k societě, vědomí, které v dobách dřívějších nebylo tak patrné. „Úsilí o hospodářskou a sociální spravedlnost válkou je zesíleno; to dosvědčuje již sám vznik nových republik a demokracií“, praví T. G. Masaryk ve „Světové revoluci“ (str. 538).

Kdybychom chtěli toto zařazení dnešního člověka do společnosti, o němž především uvažujeme, znázornit graficky, byla by to řada soustředných kruhů o postupně větším poloměru, při čemž středem zůstává člověk — jedinec. Jeho nejbližším okruhem, s ním je spjat mnoha svazky a pouty, jest jeho rodina, dalším o b e c, k r a j a n é, n á r o d — v l a s t, l i d s t v o, v e š k e r e n s t v o. Pouta, která nás váží k těmto vyšším společenským celkům, jsou převážně citová. Za nejkrásnější květy, vypučelé z lidských srdcí, pokládáme lásku mateřskou a otcovskou. Nikoli menší krásy, hloubky a účiny je láska k vlasti. Vrcholným svazkem citovým, jehož jsou schopny jen duše kultivované, je láska všelidská. Ale i pro ostatní pojmové jednotky, jejichž poloměr je menší nežli láska všelidská a láska k vlasti a větší nežli láska rodinná, byly raženy názvy;

pro poměr k obci a rodnému kraji byla nalezena jen pojmenování cizího původu, v nichž hlavně zásluhou nebo vinou tisku cítíme velmi často příměsek příhany; jsou to lokální patriotismus, provincialismus a regionalismus. Příčinou toho patrně je, že sami vycitujeme z těchto jmen mimo to zdiskreditovaných příliš častým používáním pro určitý vztah ke kraji zabarvení silně egoistické, které se utápí v superlativním obdivu domácích krás a vlastní dokonalosti. A přece kromě lásky všelidské nalézáme ve všech citech, ačkoliv je učebnice psychologie nazývají city altruistickými, zastoupen prvek egoistický. Každá matka a každý otec věří, že jeho děti jsou nejhezší, nejroztomilejší, nejchytřejší, ač je tak snadné přesvědčit se o opaku. Na otázku, které oči jsou nejkrásnější, odpověděl malý Ivan Herbenů, že m a m i n ě i n y, ač neznal jejich barvy, zcela ve smyslu dětské a lidské logiky citu. Již z použití přivlastňovacího zájmena „můj“ ve všech možných pádových, rodových a číselných obměnách vidíme, ať jde o kterýkoli z citů tvořících poloměr k některému z oněch koncentrických kruhů, jak naše „já“ je v nich zakořeněno a jak podbarvuje jejich obsah v životě. Co osobní hrdosti číší na př. ze slov řečníkových, když nadšenými dithyramby o naší obci, našem městě, našem kraji neb naší vlasti vzbuzuje tentýž radostně blažený pocit v duších pozorných posluchačů-krajanů.

A přece právě touto bipolaritou, touto směsí citění, tímto „sacro egoismo“, zušlechtěným procitěným altruismem, z něhož pramení vědomí síly, důvěra a přesvědčení, že nejsme v svých snahách a citech osamoceni, nýbrž že se můžeme v čas potřeby opřít druh o druh, rodina o rodinu, skupina stejně smýšlejících a cítících o sobě podobnou, tím stojí i roste, ale především trvá každá společnost, každá sociální jednotka od nejmenší až po největší.

Tak je tomu i s institucí armádní, která potřebuje — kromě organizačního, kontrolního a správního řízení a vedení — vnitřní síly, lépe a správněji říkajíc sil, které by ji pojily, utvrzovaly a vedly po cestách svěřených úkolů, jež lze často tak obtížně splnit. Víme, že takovou silou je na př. kázeň anebo soudržnost, síly, které se požadují u každého organizovaného kolektivu. Srovnáme-li již ostatní sociální jednotky s armádou, vidíme na první pohled, čím se od nich liší. Je to její celková uzavřenost, ač se zdá tento atribut absurdním, uvážíme-li její částečné každoroční obnovení, její relativně malá proměnnost, konservativnost. Armáda více, mnohem více nežli jiné společenské organismy lpí na vyzkoušeném, osvědčeném, na tom, co je zbarveno patinou věků. Ráda se opře o něco, co má historickou hodnotu, dějinami ověřenou platnost, o souhrn, jenž je pro ni něčím posvátným, jenž je t r a d i c í. Tento historismus vládne zčásti jen v společenských organizacích, blízkých se vojsku svou exkluzivností, jako v církvích, sektách, kastách a p. Nejsem si jist, zda správně usuzuji, když se domnívám, že tato podobnost vyvírá ze zánícení a z dogmatismu; hierarchická členitost, účta a podrobování se autoritě vyššího, vůli představeného, autoritě zákona a služebního předpisu, jimž je nutno věřit, vysvětlují dostatečně tuto souběžnost mezi armádou a církví. Tomuto tvrzení nasvědčuje i smysl pro obřadnost určitých úkonů a pro slavnosti vůbec, záliba pro vnější odznaky, snaha o uniformitu duševní, vnitřní, ideovou i vnější, formální. Tímto tvrzením nechci armádě nebo církvi ublížit, snížit jejich význam ve společnosti národní a státní, naopak, chci vysvětlit shodné jejich prvky prostým konstatováním fakt.

Mimo to, ačkoliv i jinde jsou zvyky a zvyklosti podstatnou částí denního života, určují nebo působí zčásti na životní běh, nikde nevystupují s takovým důrazem, s takovou jednotící, podmanivou silou jako ve vojsku. Vlivy generací předchozích jsou vždy silné, v armádě pak dvojnásob. Malá ukázka toho, v čem se ani neuplatnila velitelská autorita, která je jinak činitelem velmi působivým, nýbrž jen a jen setrvačnost hlubokého návyku přes změněné poměry — a právě proto v této formě nesmyslného — jsou deníky našich vojáků. To, co psal kdysi český voják v rakouském stejnokroji do svého sešítu, nejen přepisovali všichni jeho nástupci za bývalého režimu, ale nalezneme to ještě dnes i na světnicích svých hochů, na strážnicích a v jejich kufřících v pečlivých a často velmi pracných zápisech. Co nejvíce na této věci překvapuje, je fakt, že ani světová válka tuto železnou souvislost nepřerušila. A tak českoslovenští vojáci píší dále nejen v stejné formě a tónu o hejtmanech a felácích, o kvérech, vartách a postech, ale i bohužel v stejném duchu, opakující do nekonečna takový vojenský otčenáš anebo opisující verše, líčící vojnu jako mučírnu, plnou sociálního a národního útisku.

Dříve nežli budu moci přikročit k vymezení pojmu tradice vůbec a tradice vojenské a plukovní zvláště, chtěl jsem prokázat, že tradice nemusí vyrůstat vždy jen ze zvyklostí a z ústního podání, nýbrž že roste z každého sdělování, podání s generace na generaci, s ročníku na ročník, sdělování zkušeností a zvláštností starších mladším. Tato posloupnost činnosti a oba činitele, odevzdávající a přejímající, jsou vždy jejími charakteristickými atributy; forma, způsob, jak je sdělována, je vždy až na druhém místě. Způsoby tradování jsou tím zachyceny a vysvětleny, takže lze právem mluvit buď o tradici ústní nebo psané. Neudáváme-li tohoto přívlastku, je nejčastější formou směs obou způsobů.

Rozlišující druh tradice, máme zřetel buď k společenskému celku jako nositeli a pěstiteli jejímu nebo k oboru představ, jež obsahuje. Tak na př. podle společenské jednotky, jež je jejím nositelem, mluvíme o tradici národní, ačkoli víme, že v tomto kolektivu jednou to byla tradice husitská, jindy protireformační; toto tvrzení lze vysvětlit tím, že určitá část tohoto kolektivu a posteriori podle svého osobního přesvědčení podkládá celku určitý obor představ, jako by byl výrazem národního vědomí, a tudíž i přiznání k určitému směru tradice.

Obsahem, oborem představ je chování, činnost nebo činy určité generace, s kterými buď souhlasíme nebo nesouhlasíme, které nám imponují, které nás nadchnou, které se nám líbí nebo protiví a přiči a které proto odsuzujeme. Slyšíme-li dále mluvit o tradici osvobozenécké v našem národě nebo o tradici husitské v našem zahraničním vojsku, cítíme dobře rozdíl mezi nositelem a oborem představ, který je v těchto názvech zahrnut. Nebo čteme-li, že v určitém úseku naší literatury dominuje máchovská tradice, chápeme stejně snadno obsah i rozsah pojmu. Podle nositele mluvíme vedle tradice národní stejně o tradici státní, o tradici kraje, o tradici stavu, o tradicích rodinných a p. Stejně oprávněně lze tedy hovořit o tradici vojenské, ať již ji omezujeme bližším určením „našeho národa“ a p. nebo ji použijeme bez něho, kdy se ovšem vztahuje nebo může vztahovat na kteréhokoliv jiného nositele v společenských celcích (na př. vojenská tradice některé rodiny).

Plk. gšt. Em Moravec v své nové knize „Vojáci a doba“ staví proti sobě v zajímavém protikladu tradici historickou a tradici živou. Živou tradici je mu „taková tradice, kterou nese s sebou život určitého orga-

nismu“ (str. 5), obsah pojmu tradice historické vysvětluje název sám, ač se může zdát na první pohled pleonasmem. Autor na téžze místě píše: „U našeho státu jsme svědky obnovení jeho života a obnovení jeho institucí po veliké časové mezeře několika staletí. Je tu tradice historická bez tradice živé. Československá armáda má krásnou tradici historickou, ale bezmála před dvaceti lety, kdy se jako revoluční organismus vřadila do armád dohodových, neměla vůbec tradice živé. Vstupem do armád dohodových se legionáři seznámili s cizí živou vojenskou tradicí“ (str. 5). Přijmeme-li toto časové rozdělení druhů tradice, dosáhl by tím náš rozbor úplnosti dělítek podle subjektu, objektu a časového trvání a tím i úplnosti výčtu druhů.

Známe-li pak tyto činitele, je možno již na základě předchozích příkladů pokusit se o analýsu pojmu tradice vůbec a tradice vojenské zvláště. Z této poslední bude lze vyvodit zvláštní atributy tradice plukovní.

Poznali jsme, že tradice je jev kolektivní, sociální, a že jeho podstata tkví převážně v minulosti, tedy v představách, zkušenostech, zážitcích, jež byly uloženy buď přímo v naší paměti nebo přeneseny do ní sdělováním, podáním generací předchozích. Jsou to tedy vzpomínky vlastní nebo druhých lidí na jejich činnost nebo chování, jež na nás působí určitým citovým dojmem, a to tak silným, že jim podléháme i nyní, takže řídíme své chování podle minulosti. Myslím tudíž, že nejdůležitějším znakem tradice vůbec je působení kolektiva v minulosti na kolektivy v přítomnosti; dále pak citové motivy a citový tón, jež italský sociolog fašismu Vilfredo Pareto nazývá „prvky illogickými“, které však působí svým sugestivním vlivem se všemi průvodními i následnými jevy. Bohatá klaviatura citová nalézá proto hojně uplatnění jak v tradici vůbec, tak v tradici vojenské zvláště; od něm a důstojné hrdosti až po výbuch a plamen exaltace nebo až po hluboké dojetí, zračící se v očích zakalených slzami, všechny odstíny a stupně lze nalézt zastoupeny v tradičním citění vojenském. Tohoto faktu se dotýká na př. gen. pěch. m. sl. Freytag-Loringhoven v předmluvě k své knize „Die Psyche der Heere“ (Berlin, Mittler, 1923, stran 175) slovy: „Nicht ohne tiefe Bewegung lässt ein alter deutscher Soldat eine Reihe hochgemuter Kriegsscharen der Vergangenheit an seinem geistigen Auge vorüberziehen“ (str. VIII). A stejné pocity plní srdce všech pravých vojáků, vzpomínají-li na ty, kdož položili životy před nimi. Po této stránce se mi zdá nejkrásnějším místem z celé knihy Laffargueovy „Les leçons du fantassin“ (Paris, Charles-Lavauzelle, 1932, stran 212), když se obrací přímo na svého čtenáře-vojína a praví k němu: „Vojáku, kdykoli zaujímáš své místo v jednotce, pomysli, že na téžze místě byl voják, který padl na bojišti, že jiný jej nahradil a že padl jako onen! Tudíž považ, že toto skromné místo pěšákovy je místo slavné a že musíš zůstat hoden památky těchto statečných mužů, slouže jí se ctí“ (str. 5).

Druhým důležitým znakem tradice, jak výše bylo zdůrazněno, jest její kolektivita, jest okolnost, že je jevem sociálním; mohlo by se tedy říci, že jest i průvodním jevem davovým, jak by nasvědčoval znak předcházející, citovost a sugestibilita představ s tradicí spojených. Zkušenost nás poučuje, že u organizovaných davů, k nimž Le Bon počítá též armády, tradice existuje a uplatňuje se buď směrem progresivním a povzbuzujícím anebo opačným, brzdicím, retardačním, avšak přes to vždy usměrňujícím.

Posledním znakem podle výše uvedeného výměru jsou představy, v myslí uchované obrazy, otisky minulosti. Posvěcení věkem, nimbus minulosti dodává známého zabarvení činností, děním, úkonům, opětujičím se po řadu let. Asociací představ se vybavují opět z bohaté klenotnice paměti obrazy těchto minulých úkonů a dění, která se svou zářivou gloriolou z let minulých stávají bezpečným ukazatelem směru a cesty ve tmě pochyb, nejistoty, nedůvěry nebo neznalosti v přítomnosti. Tu znovu narážíme na její citový podklad: tam, kde selhává rozum, nastupuje vládu cit, vzníceným mocným popudem anebo podnětem.

Stránka sociální a návyková má též značný význam. Znamenají-li zvyklosti už samy o sobě element málo proměnný, platí to ve zvýšené míře o životě armády, která se rovněž jako organism konservativní pomaleji nežli jiné méně uzavřené organisace asimiluje novým potřebám a požadavkům přítomnosti. Armáda je též snad jediným organismem, u kterého se stále akcentuje, jak drahým státním aparátem je. Nemusíme se jen po této stránce ohlížet kolem sebe v nejbližší blízkosti, ale vzpomeňme na př. na nadlidské úsilí, jež musil vyvinout nedávno zesnulý belgický král Albert, aby mohl vojsko své země přičlenit po bok armád ostatních západních demokracií jako rovnocenného spojence a spolubojovníka, úsilí, které tak sytě vyličil generál Galet ve své dokumentární práci „S. M. le roi Albert, commandant en chef devant l'invasion allemande“ (Paris, Plon 1931). A právě z tohoto díla Galetova, z úsilí jeho královského velitele můžeme jasně dokázat, jak je třeba tradici vojenskou chápat; to jest jím tolik zdůrazňovaná „la cohésion“, síla, opírající se o tradici vojenskou a vyvírající z ní vedle jiných sil, dodávajících vojsku jeho duchovní a mravní uniformity. Tradice tu působí jako činitel stmelující, pojící a poutající drobné i větší částčky a části armádního organismu, tradice je tu činitelem, který hledí, urovnává obsah i povrch, tradice je tu kvasem, který vylučuje jednotliví sílu a absorbuje snahy odstředivé, síly, jež neznámají pokrok, nýbrž nebezpečí rozkladu. A v tomto výsledku jest její největší význam pro živoucí kolektivní tělo, organismus, jakým je armáda. Soudržnost, celistvost, jednotnost a vývojová kontinuita jsou nejen produktem tradice, ale i postuláty, kladené na výchovné činitele ve vojsku. I taková svornost, o které se tolik v naší společnosti národní hovoří a píše — snad právě proto, že je to vlastnost, která nám mnoho chybí — ohlíží se nazpět, poukazuje na minulost a varuje před budoucností, která by mohla být za určitých premis opakováním dávno minulých katastrof. Obává-li se kdokoli, kdo je členem některého ze společenských celků, jako je rodina, národ, o osud tohoto kolektivu, volá po svornosti, po tradiční svornosti, kterýžto obrat zní vzhledem k výše uvedeným steskům poněkud paradoxně.

Byla již zmínka o úloze výchovných činitelů ve vojsku, pokud jde o tradici. Důstojník je především povolán k této práci jakožto činitel stálý, kdežto náplň jeho jednotky, vojenská masa se mění a střídá. Musí být činitelem tvořícím ji, on je a musí být jejím vyznavačem a vykladačem, neboť zná i její výchovný význam, důsledky, které především vyinkasuje sám v úspěchu své služební činnosti, již je výchova a výcvik a jejímž úspěchem je dokonalá příprava jeho jednotky na válku v míru, vítězství pak ve válce.

Prostředků k šíření a pěstění tradice vojenské vůbec a plukovní zvláště je dostatek již dnes. Že není všech dostatečně využíváno, o tom

svědčí téma této soutěže a snaha naší jediné vědecké korporace rozdmýchat plamen zájmu ve všech složkách našeho vojska, jak toho význam tohoto jednotlivého činitele vyžaduje a jak to přímo diktuje. Tento hlas bychom již dávno byli slyšeli, kdybychom neměli v své mladé armádě tolik jiné práce s řešením problémů, jež se našemu vedení i nám samým často zdají otázkami největší důležitosti. Příklad našich sousedů by nás mohl upozornit.

Armáda mladá jako jsou zčásti vojska nástupnických států v Evropě hledá v dějinách dobu nebo doby, na které navazuje buď přímo, jako činí na př. armáda republiky polské, připoutavši se k idejím povstání v minulém století, ježto jde o dobu poměrně časově blízkou, nebo jako armáda království Jugoslaviie, která na rozšířenou armádu z kraji, které stará srbská armáda osvobodila z cizího jha, rozšiřuje tradici tohoto nositele osvobozeneckých idejí, anebo nepřímo jako činí naše národní obrana, která vychází z idejí hnutí, jež popsalo krví podle Palackého „nejslavnější listy naší historie“, přes ideje, uložené v tradici zahraničních vojsk československých, jež jsou jí časově i pojmově blíží.

Je proto třeba, chceme-li svou národní obranu postavit na místo, které jí přísluší mezi ostatními armádami, všimnout si především těch vojsk, která z podobných těžkých chvil vznikala, a nahlédnout, co po této stránce, pěstění tradice, pro ni a v ní bylo učiněno. To neznamená, že bychom při tom nepřihlédli k armádám starým a nepoučili se i odtud, co dobrého lze vykonat, šetříce ovšem osobitých a svérázných znaků národního charakteru svého vojska, které se právě těmito charakteristickými vlastnostmi liší od armád jiných národů. Tím je též řečeno, že nebudeme a nemůžeme přijímat něco, co nevyrostlo z našich kořenů a z naší půdy a co by musilo být uměle pěstěno nebo násilně očkováno do duší našich chlapců, neboť to by byla buď setba na skále nebo setba cizokrajných bylin, kterým by ani drsné klima našeho severu nesvědčilo.

V těchto úvodních poznámkách jsme tedy došli k několika závěrům, jež je třeba, dříve nežli přikročíme k vlastnímu tématu, shrnout v resumé:

1. Každý z nás je spojen určitými více méně pevnými svazky s postupně většími kolektivy, společenskými jednotkami, jejichž jsme členy. Citová pouta mají pro svůj působivý ráz značný význam, stejně jako zvyklosti vytvořené tímto soužitím ve společnosti.

2. Přehlédneme-li celou kategorii společenských jednotek, celků a institucí, vidíme, že čím je tento kolektiv větší, tím je méně proměnný a tím více lpí na cestách vyšlapaných v minulosti. Takovým živým, ale málo proměnným organismem jest i armáda.

3. Děje-li se vývoj vyšších sociálních organismů pomalu, je tomu tak z mnoha příčin. U vojska prýští tento zjev z jeho celkové odlišnosti, jež je dána navenek jeho uniformitou a vnitřně jeho výlučností, jeho historismem a dogmatismem, jež vesměs jsou podkladem, z něhož vyrůstá tradice. Přenese-li se tento způsob nazírání do širokých vrstev národa a působí-li na ně řadu let, vytváří se vojenská tradice národa, jakou mají na př. Jugoslávci, Francouzi, Němci, ač již na těchto třech příkladech vidíme i odlišnosti v jejich vojenské tradici.

4. Tradice se dělí: buď podle způsobu sdělování nebo podle nositele nebo podle oboru představ, k nimž se vztahuje.

5. Hlavní znaky tradice jsou: kolektivita, minulost, zrcadlící se ve vzpomínkách jakkoli vzbuzených, sugestivní působivost těchto představ s ní spojených.

6. Síly z tradice vyplývající mají pro každou společnost význam, pro armádu pak důležitost největší.

7. Za pěstitele vojenské tradice je předurčen důstojník a rotmistr z povolání jako činitelé stálí, první z nich především pro svou pravomoc a odpovědnost za výkon služby, t. j. za výchovu a výcvik.

8. Prostředků je mnoho, které to jsou a kterých se i jinde používá, jest obsahem kapitoly II.

Kapitola I.

Výměr tradice vůbec a plukovní zvláště.

Jejich důležitost pro brannost národního celku a pro výchovu v armádě.

Na základě rozboru charakteristických znaků pojmu tradice je nyní možno přistoupit ke konstrukci definice tradice plukovní. Pokud jde o pojem tradice vůbec, lze tento výměr vytvořit spojením jednotlivých znaků, zjištěných rozbořem v úvodních poznámkách.

Podle toho je tradice jev sociální, jehož podstata tkví ve vzpomínkách na minulou kolektivní a vyhraněnou činnost určité společenské jednotky, kteréžto představy působí na city kolektivu, pokládajícího se za dědice tohoto odkazu a jednajícího pod tlakem těchto představ.

Tato definice, jak se domnívám, vyhovuje jak našim požadavkům a představám o tradici vůbec, ať jde o kterýkoli její druh, jak jsem je vypočetl v úvodních poznámkách, tedy o tradici podle způsobu sdělování nebo podle nositele nebo podle oboru představ neboli konkrétně vyjádřeno, ať jde o tradici psanou nebo ústní podání, anebo o tradici rodinnou, stavovskou, národní nebo tradici uměleckou, literární a p. anebo konečně o tradici svatováclavskou, cyrilometodějskou, husitskou, česko-bratrskou, obrozeneckou, osvobozeneckou, legionářskou v našem národě atd. anebo o tradici plukovní. Ve všech vyjmenovaných případech jde vždy o kolektiv, jde o navazování vzpomínkami na minulost, jde o citovou stránku jejich a jde o přirozenou reakci kolektiva na tento okruh libých představ, k nimž jako k odkazu se tento celek přihlašuje a podle nichž i jedná. Snad by mohl být výměr pro tradici jako pojem jednodušší, ale zdá se mi, že tato stylisace účelu této práce lépe vyhovuje.

V naší odborné literatuře setkáváme se s první definicí ve spise brig. gen. J. J. Biruly „Velitel pluku v míru“ (kapitola XI., str. 127 a násl.), resp. s definicemi, ježto autor rozlišuje tu v jedné definici tradici jako podání, t. j. přenášení formou ústní (tvrdí výslovně, že „skutky, ideje, zvyky, ba i pověry a báje přecházejí s pokolení na pokolení formou ústní a nebývají dokumentovány písemně“), v druhém výměru pak zahrnuje v pojem tradice „skutky z dob minulých, které měly v životě národa (vojska) nebo stavovské skupiny zvláštní význam, skutky, které se generace pozdější snaží napodobit, okrášlit, ověřit ještě větší slávou a které se stávají symbolem k dalšímu životu“. Z obou těchto definic autorových vidíme, že psychologicky chápáno znamená tradice vzpomínku na skutky a zvyky „z dob dávno neb i nedávno minulých“, ačkoliv autor tohoto termínu výslovně nepoužil. Gen. Birula také význam a účín určitého druhu tradice úmyslně omezuje v následujícím odstavci těmito slovy: „Na tradice plukovní musíme pohlížet velmi reálně a střídlivě a vidět v nich především nejlepší výchovné pomůcky k přípravě vojska v míru

pro válku“ (str. 127). Zdá se mi však, že je to odsunutí významu a poslání tradice, neboť, jak vyplývá z úvodních poznámek k této studii i z definice výše uvedené, je tradice zdroj, pramen sil, budící city v jedinci i kolektivu, jež jsou vzpruhou k činům. Že toto tvrzení souhlasí, tomu by nasvědčovala závěrečná věta prvního odstavce této kapitoly v knize citovaného autora: „Tradice poutají masy, sjednocují je a z a v a z u j í“ samozřejmě k novým činům, k nimž jsou vzpomínky na minulé slavné činy skvělým podnětem. Že měl toto autor na mysli, vyplývá z velmi zajímavého pokračování úvodních odstavců, v nichž popisuje konkrétní případy plukovní tradice těles zahraničních vojsk i armády naší, ke kterým se ještě vrátíme.

Jak je každému společenskému celku potřebná slavná vzpomínka, posilující v dobách pochyb a oslabení víry, víme nejen z vlastních zkušeností, učiněných v letech nesvobody, v nekonečných dnech, ztrávených v cizích službách, a cítíme, jak krásně to vyjádřil Th. Roosevelt v článku „P l n ý ž i v o t“, uče své krajany „common sensu“, lidové moudrosti, k níž snad, jak se zdá, dospívá i náš národ: „Je zbabělá lež tvrdit, že ten národ je šťasten, který nemá žádných dějin. Trojnásob je šťasten národ, který má slavnou minulost! Neskonalé lepší jest odvážit se velkých činů, vybojovat skvělé vítězství, i když někdy jsou spojena s dočasnými nezdary, nežli žít v šedém přítmí, kde je neznámé vítězství i porážka!“ V takovém pološeru žil dlouho náš národ, jehož přednosti, které by byly mohly proslavit jeho jméno za hranicemi dunajského mocnářství, byly touto monarchií inkasovány za nás, kdežto o našich nedostatecích se dovídala cizina jako o charakteristických, typických rysech a vlastnostech naší národní povahy, takže bylo „kulturní povinností“ Vidně takový národ vychovávat. Z tohoto přítmí jsme procitli do plného světla. Nelze se proto divit, že ještě tápeme a hledáme autority, jež by naše sebevědomí podepřely, že hledáme rady, příklady, ukázky, jak pracují jiní jinde, jak smýšlejí.

Bylo zde již dříve řečeno, že se tradice, zakládající se na slavných činech, na vynikajícím chování nebo činnosti určitého kolektivu nebo jejího člena, s jehož podnikem kolektiv souhlasil, stávají pramenem živých sil, které naplňují tento sociální celek. To platí vrchovatou měrou o tradici vojenské, plukovní. Z ní vyzařuje síla nad jiné účinná, která vychází s počátkem z egoistického centra vyrovnat se jiným a v dalším průběhu nad ně vyniknout, která však tento efekt obrací v prospěch celku. Je to už dotčená belgická „cohésion“, francouzský „esprit de corps“ a „l'amour du régiment“, německý „Waffengeist“ a „Korpsgeist“, náš vojenský duch, duch zbraně a ducha tělesa. Ve všech těchto případech nalézáme zde zastoupen již produkt, následný jev toho, co nazýváme plukovní tradicí.

Zatím co se o tomto posledním jevu v literatuře mnoho nepíše, ale zato v denním životě vzpomenuť armád více pracuje, neboť tradicí staré armády žijí, o produktu jejím, o vojenském duchu, duchu zbraně a tělesa nalézáme hojnost dokladů. André Gavet v svém „Umění velitelství“ (přel. kpt. R. Wolf, nákladem VÚV. 1922, stran 198) píše: „Jestliže jest armáda úplně proniknuta smyslem pro vojenské úkoly, k nimž všichni z vlastního popudu přispívají, pravíme, že v armádě je vojenský duch. Totéž pravíme o národu, jehož spoluobčané dobrovolně spolu pracují pro armádu a chápou její národní úkol. Vojenskému duchu děkujeme, jestliže je zdravá armáda obdařena životem a schopna činu... Vojenský duch nemůže, správně uváženo, nahradit síly vedoucí; nemůže nahradit velitelství. Velitelství je jako organisovaná vůle národa; vojenský

duch je podoben oněm tajemným anebo pudovým silám, které neustále zabezpečují správný chod našich orgánů, aniž co tušíme. Vede všechny základní energie v naznačeném směru... Oddíly oživené vojenským duchem... cítí, že jsou na stráži společné cti, střeží prapor, bdí nad bezpečností armády a každý přispívá svou osobní hřívnou k společnému dílu.“ Mluví-li zde Gavet o „tajemných anebo pudových silách“, cítíme přímo, jako by chtěl dořici to, co zůstává zamlčeno, jako by chtěl prozradit jejich zdroj a zřídlo, jejich historický i věčně živý pramen, kouzlo tradice. Gavet nevyslovuje toto slovo, jako je nepronáší francouzský služební předpis, a přece vidíme a cítíme, jak jím a z něho francouzská armáda žije. Nepokrytě to praví George Duruy v jedné ze svých známých přednášek na polytechnice, jež shrnul v dílo „L'officier éducateur“ (Paris, Chapelot, 1904, stran 260), když hovoří o vývoji vojenského ducha francouzského: „Ce qui est vrai, c'est qu'il doit conserver avec un soin jaloux, avec une véritable piété, ce qu'il y a d'essentiel en lui, ce qui fait sa noblesse et sa force... les traditions de vaillance, d'honneur, d'abnégation, — legs inestimable que l'ancienne France militaire a fait à la nouvelle, trésor collectif qu' a l'abri du glorieux drapeau tricolore vos devanciers ont formé pour vous de leurs vertus“ (str. 77). Podobně činí i gen. Tanant, bývalý velitel vojenské akademie v St. Cyru, v své knize „L'officier de France“ (Paris, „La Renaissance du livre“, 5. vydání 1927), cituje plukovníka Ardanta du Picq, dílo, „které každý důstojník francouzské armády procítíl svým srdcem a z něhož vycházel před světovou válkou, „opakuje významná slova z jeho „Studii o boji“: „L'homme ne combat réellement que sous la pression de la discipline. Celle-ci ne se commande, ne se crée pas du jour au lendemain. C'est affaire d'institution, de tradition“ (str. 30).

Podobně i dr. Léon Wauthy, autor „Psychologie du soldat en campagne“ (Paris, Charles-Lavauzelle, 1920, stran 107), studuje v této práci psychologické podmínky úspěchu, vítězství ve světové válce, klade na první místo mezi činiteli, působící na ducha vojáka ve válce, patriotismus, jež definuje takto: „Vlastenectví je základním zdrojem, z něhož pramení mravní síla bojovníků. Vlast pro vojáka v poli je souhrnem všeho, co mu je nejdražší, všeho, co miluje ze vši síly své bytosti... To je také společné dobro; celá vznešená minulost, staletá práce předků, všechno velké, ušlechtilé, slavné, hrdinské a krásné, co nám naši dědové odkázali. To je národní čest, její tradice, svoboda, zřízení, nezávislost získaná krví“ (str. 21).

Ze všech těchto projevů jest jasně vidět, v jak těsném vztahu a vzájemné závislosti je tradice a vojenský duch, vojenský duch a svoboda vlasti, vlastenectví a tradice, tradice národní a vojenská, symboly dlouholeté samostatnosti. Tento bojovný tón, ozývající se v národní tradici, není ničím typicky francouzským, je společný všem národům, které usilovaly nebo usilují o místo na výsluní. Roosevelt, jehož jeden výrok byl již dříve zaznamenán, plaiduje r. 1897 pro „strašlivé“ námořní loďstvo Spojených států severoamerických, pronesl tato slova: „Všichni velcí národové s vůdčí úlohou v dějinách byli bojovní, a ten z nich, který pozbyl drsných vlastností vojenských, zaměnil je, aby mohl lépe vyniknout v obchodu a peněžnictví, ve vědách a uměních anebo v čemkoli jiném, ztratil své místo v první řadě.“

Není nic protismyslného, žádáme-li pro národ Masarykův bojovnou odhodlanost do budoucnosti nebo ohlížíme-li se na vojenskou tradici své

vlasti, vyjádřenou slavným kdysi heslem: „Co Čech — to hejtman“. President Masaryk, který nesouhlasil již před válkou s názory Tolstého o neodporování zlu, prohlásil sám, že „Čech svou zeměpisnou polohou je nucen být udatným, udatným uvědoměle“, a zapsal tato památná slova do „Pamětní knihy 1. střeleckého pluku M. J. Husi“. I prakticky bylo ve světové válce na tento odkaz národních dějin navázáno pojmenováním 1. střelecké divise v Rusku „husitskou divisí“ a jejich pluků jmény vynikajících bojovníků za pravdu boží.

Vedle vojenského ducha, který se projevuje v životě národa, z něhož se doplňuje vojsko, synové téhož národa, nejzdravější výkvět jeho vrstev, stejně v armádě v míru presenčně sloužící jako za války bojující o bytí a svobodu vlasti vedle vojenského ducha, vycházejícího ze slavné minulosti země, jenž musí být všemožně pěstěn a posilován vojáky z povolání, aby jim proniknutí nastupovali nováci svou brannou povinnost, vedle něho musí být rozvíjen i duch zbraně a duch tělesa.

Co je duch zbraně a tělesa líčí velmi pěkně Gavet v citovaném již díle: „Všeobecný úkol armády se rozvětňuje v úkoly částečné, rozdělené plukům, praporům a rotám; také různým zbráním jsou svěřeny úkoly zvláštní. Vojenský duch se jeví více méně rozmanitě a úplně v těchto podřadných jednotkách vojenského tělesa. Když zbraň je hluboce proniknuta vědomím své zvláštní úlohy, již je nadšeně oddána, pravíme, že tu je duch zbraně“ (str. 111).

„Duch tělesa je také duch vojenský, jenž vládne velmi mocně v celé vojenské oblasti pluku“ (str. 112). Význam má značný, avšak autor vidí i jeho nebezpečí, před kterým varuje: „Duch tělesa“ — a to lze stejně právem dodat i duch zbraně — „je užitečný a zdravý, snaží-li se o to, aby se z tělesa (zbraně) stal co možná dokonalý služebník společné povinnosti, aby rozvinul jeho vojenskou hodnotu a aby vzbudil úctu k jeho důstojnosti. Pěstuje se tedy uvnitř skupiny podle všeobecného úkolu armády a není to vlastně nic jiného, než vojenský duch pěstovaný se vši energií v podřízeném organismu, jehož jsme veliteli. Duch tělesa (zbraně) je nezdravý, odlučuje-li se těleso (zbraň) od celku, t. j. když se skupina snaží jednat na svůj vrub, přerušujíc všeobecnou součinnost s armádou, když se rozpíná nebo vyvyšuje na újmu celku. Duch tělesa (zbraně) je zločinný, odpírá-li spolupráci. Hraničí pak se zradou“ (str. 122).

Co vytváří ducha zbraně a tělesa, pověděl výstižně gen. Castelnau v řeči ve sněmovně 18. dubna 1922: „La valeur d'un groupement militaire: compagnie, escadron, batterie, etc. . . . dépend évidemment de la valeur individuelle des êtres qui le composent, mais encore de la puissance des agents intellectuels et moraux qui soudent entre elles ces personnalités. Ceux qui ont vécu la guerre ont senti les heureux effets de cet agent impondérable qu'on appelle la force de cohésion; ils ont été peut-être aussi les témoins des faiblesses engendrées par l'absence ou l'infirmité de cet agent.“

Comment naît et se développe la force de cohésion? Par l'affinité ancestrale des âmes, par la communauté constatée des sentiments, par la connaissance qu'ont acquis ou qu'acquiescent les uns des autres, les camarades, des chefs et les subordonnés, les subordonnés et les chefs, par une réciprocité et absolue confiance, et, dans l'armée française, par une mutuelle et très sincère affection“ (str. 246). — (Paul Marmont et André Fage

„Pages choisies de nos grands chefs“, Paris, Berger-Levrault, 1931, stran 321.)

Lt. Reguert ve své psychologické studii „Les forces morales“ (Paris, Charles-Lavanzelle, 1932) hodnotí ducha tělesa takto: „Duch tělesa, budící odvahu vojáků v boji, se rodí z kamarádství a z lásky k pluku. Je to cit zcela přirozený, který nutí člověka, aby usiloval o čest a o vše dobré pro svou jednotku, jejíž je součástí. Proto si voják váží svého stejnokroje a čísla svého útvaru a činí vše, co je v jeho silách, aby svým chováním, svou pozorností svou odvahou a svým řádným a čestným jednáním uchoval jeho vysokou úroveň“ (str. 74). — „V pluku, v němž je pěstěn duch tělesa, nezůstává se stát, nekráčí se zpět, nýbrž přímo vpřed a k cíli a útočí se ostře na nepřítele. Každý má srdce na pravém místě. Je jisté, že mravní síla celku závisí na hodnotě jednotlivců, kteří jej tvoří; závisí však též, a to z velké části, na dvou činitelích, na soudržnosti jednotky a na solidaritě jednotlivců“ (str. 75).

Jak v praxi vzniká duch zbraně, toho velmi pěkný příklad ze světové váky podává major D'Amonvilles v knížečce „Tradition et progrès“ (Paris, Berger-Levrault, 1931, stran 47), když vzpomíná na bitvu u Yprů: „V posledních dnech říjnových roku 1914 nemohli se Angličané již udržeti v posledním koutě Belgie. Dva jezdecké sbory byly tam vrženy, jeden ze severu, druhý z jihu. Měly jen své karabiny a několik kulometů. Byly bez bodáků a bez polního nářadí, zásobování nebylo ještě nikterak organisováno. Při tom však zastavovaly více nežli po dvacet dní, aniž byly vystřídány, všechny útoky, které náleží mezi nejprudší útoky, které kdy podnikla německá vojska. Když konečně je mohly vystřídát čerstvé divise, mnoho z důstojníků pěchoty, přicházejících obhlédnout úseky a zjistivších naprostý nedostatek prostředků, pronášelo slova uznání, vycházející z hloubi duše: „Bylo opravdu třeba být jezdcem, aby tato posice byla udržena“ (str. 46).

Názory německých autorů se po této stránce neliší od stanoviska zástupců francouzského veřejného mínění, jak zde bylo tlumočeno. Přijímají požadavek existence a pěstění vojenského ducha, ducha zbraně a tělesa, jako základ, na němž lze budovat předpoklady úspěchu armády v míru i ve válce.

Dr. Gustav Haber v pedagogické studii o vývoji výchovných metod v pruském a později v říšském vojsku „Gründzüge der soldatischen Erziehung“ (Langensalza, Beltz, 1929, str. 141) píše: „Der Wert eines besonderen Korpsgeistes ist immer anerkannt worden; Friedrich der Grosse sah in ihm die einzige geistige Binderkraft beim Soldaten: „Alles, was man aus dem Soldaten machen kann, ist ihm Korpsgeist beizubringen“ (Milit. Testament von 1768, Werke, díl VI., str. 233). Jinde praví: „Wichtiger scheinen jene Kräfte zu sein, die aus dem militärischen Leben selber stammen; es sind die Bindungen, die in der Lebens — und Schicksalsgemeinschaft der Mannschaft liegen und als Kameradschaft und Korpsgeist einen ganz eigenen Charakter männlicher Kollektivfreundschaft haben“ (str. 112). Major říšské obrany Friedrich Altrichter ve svém obsáhlém spise „Die seelischen Kräfte des deutschen Heeres im Frieden und Weltkrieg“ se nespokojuje v 1. části svých úvah o duševních silách německého vojska v míru roztrženkou těchto jednotlivých sil, jak bylo uvedeno výše a jak bývá obvyklé, nýbrž vychází z vědomí síly množství (Mengenmachtbewusst-

sein) a dospívá přes cit vojenské převahy (das soldatische Überlegenheitsgefühl) teprve k duchu zbraně a tělesa, o němž píše: „Wenn das Gemeinheitsbewusstsein der Waffenkameraden sich aus der niederen Regionen blosser Empfindung zu dem sittlichen Erfassen der in der Waffe begründeten Pflichten erhebt, dann kann von einem Waffengeist gesprochen werden. Der Waffengeist ist also eine moralische Grösse. Er besteht in dem Stolz auf die Zugehörigkeit zu der Waffe und in dem Willen, ihr als Mensch und als Soldat immer und überall Ehre zu machen. Der richtige Stolz auf die Waffe kann aber nur aus dem Bewusstsein von ihrer Leistung erwachsen. Aus diesem Grunde ist der Krieg, der unerbittliche und unbestechliche Wertmesser aller Dinge, auch der eigentliche Schöpfer des Waffengeistes. Im Feuer der Schlachten wird er geprägt und erhärtet und im Banne einer lebendigen Tradition pflanzt er sich fort von Geschlecht zu Geschlecht“ (str. 26). „Der Korpsgeist“ ist nicht an die Waffengattungen gebunden, sondern die seelische Folgeerscheinung des Gemeinschaftslebens in einem Truppenkörper. Der Korpsgeist entsteht dort, wo die Soldaten davon durchdrungen sind, dass ihr Truppenteil der beste der Welt ist und die Erhaltung seines Ansehens und seiner Ehre als Pflicht aller aufgesetzt wird. Er äussert sich als besonders nahes Kameradschaftsgefühl unter den Angehörigen derselben Formation und verlangt, dass der eine dem anderen vertraut und sich in der Not und Gefahr auf ihn verlassen kann. Er kennzeichnet sich also als das Bewusstsein innerer Verpflichtung dem Verbands gegenüber und als das Einstehen der Gesamtheit für den einzelnen.“ — „Zur Stärkung des Korpsgeistes dienen äussere Mittel, wie die Nummern, Namen oder Abzeichen der Truppenteile. Sie vermehren den Stolz auf die Zusammengehörigkeit zu dem Verbands und werden im Lichte des Korpsgeistes zu Symbolen für gemeinsame Ideen und Verantwortlichkeiten. Darin liegt ihre tiefere Bedeutung und zugleich Erklärung für den von jeder zu beobachtenden Drang der Truppenteile nach Zuweisung von besonderen äusseren Auszeichnungen“ (str. 27).

Bylo by lze nalézt velmi mnoho dalších dokladů, prokazujících aspoň zčásti shodné nazírání na tyto city, naplňující vojenské svazky. Úmyslně používám označení „city“, ač mluvíme o duchu vojenském, zbraně nebo tělesa, neboť i z těchto literárních dokladů je na první pohled patrné, že neběží o stránku intelektuální, rozumovou, nýbrž citovou a často neuvědomělou. Je tomu podobně tak jako v životě občanském s citovými okruhy, vztahujícími se k zemi, župě, kraji, okresu nebo obci. Již v úvodních poznámkách jsem naznačil analogii provincialismu a regionalismu s citěním ve vojenské sféře. Lze zcela dobře přirovnat jak kladné, tak i negativní odstředivé stránky obojích citů, ačkoli se zdá — patrně, jak jsem již dříve podotkl, vinou interpretace tisku — že se u těchto krajových citů vycházelo především ze stránky záporné. Je to i vinou praktického jejich uplatňování, neboť kromě malicherných požadavků lokálního velikášství a imitace velkých kulturních a průmyslových středisk pozitivní práce bylo vykázano velmi málo; náš národ měl štěstí, že i pro tuto složku pracovní nalezl pozorného zkoumatele v dr. Jindřichu Kohnovi, hlasateli neoregionalismu, jenž učí, že vše, co vyplývá z osobitého rázu, povahy a bohatství kraje, má přispívat k dobru a rozvoji státního organismu, má přetvořit poměr kraje k státu z dosavadního jen přijímat na dávat a vracet. Tato malá odbočka byla úmyslná, neboť je poučná i pro nás vojáky, uvažujeme-li o duchu zbraně a tělesa. Ne tedy provincialismus zbraňový a plukový,

nýbrž v svém okruhu působnosti tvoření kladů, které rozmnožují vojenského ducha a vytvářejí tak základy pro příští hlubokou a oprávněnou tradici. Poměr provincialismu a regionalismu k nacionalismu je týž. Každý nedostatek, minus, zápor, poškozují obě složky, oba kruhy, třebaže jsou jejich poloměry tak různé. Asociace je třeba, nikoli disociace, která přináší chaos.

Po této odbočce můžeme se vrátit k vlastnímu tématu této kapitoly, k tradicím, jež jsou pramenem sil výše popsaných. Z tohoto poměru vyplývá jasně důležitost tradic jak pro celek národní a pro jeho vrstvy, tak pro celek armádní a jeho složky.

Z předchozích odstavců též vyplývá, čím se liší vojenská, plukovní tradice od všeobecného pojmu tradice. Veličiny této poslední tradice známe z jejího výměru na počátku této kapitoly. Zbývá tudíž do této rovnice dosadit nové veličiny, abychom dostáli v úkolu daném nadpisem kapitoly.

Je-li tradice jev sociální, týká se plukovní tradice vojenského kolektivu v menším měřítku, ve vojskovém tělese. Podstatou tradice jsou vzpomínky na minulou kolektivní činnost; podstatu tradice plukovní bude nutno zúžití nyní alternativou „nebo vynikajícího jednotlivce“, představa to, jež opřena o dochované doklady bude v tomto menším tělese, kde je sdělování, podání rychlejší a snazší, též účinnější. Působivost těchto představ minulých zůstane i u těchto pojmů zachována, jakož i poměr následnictví, dědictví, odkazu.

Podle toho by definice plukovní tradice zněla takto:

Plukovní tradice je jev kolektivní, týkající se organických celků vojenských a vyskytující se v nich; jeho podstata tkví ve vzpomínkách na minulou činnost kolektivu nebo vynikajícího jeho člena, kteréžto představy vzněcují city kolektivu i jednotlivců, kteří se pokládají za dědice tohoto odkazu a jednají pod tlakem těchto představ, kdykoliv jsou v nich jakýmkoli způsobem vzbuzeny. Tento výměr se mi zdá přes svou obšírnost vyhovující, a to proto, že zachycuje a obsahuje všechny podstatné znaky pojmu.

Jediné, co je ještě třeba blíže osvětlit, je způsob, jakým jsou tyto představy udržovány anebo probuzovány k životu. To je však otázka, která je zároveň daným tématem, neboť zahrnuje cesty, metody a prostředky pěstování plukovní tradice. Proto jí budou věnovány ostatní kapitoly, jednající o pěstování plukovní tradice jinde a u nás.

(Příště dále.)

Podplukovník gšt. —ský:

Odzbrojovací jednání v II. polovici r. 1934.

Kdybychom se v tomto období měli zabývat jen činností orgánů odzbrojovací konference, byl by přehled odzbrojovacích jednání příliš stručný a neúplný, poněvadž skutečné činnosti těchto orgánů lze zaznamenat jen po několik dní měsíce listopadu.

Víme však již z dosavadní činnosti odzbrojovací konference, že část odzbrojovacích jednání byla přenesena nejen do mimokonferenčních debat některých význačných politiků, ale dokonce i do jednání vlád a národů,